

SUUREN VALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2006 vp

Lakialoite laiksi kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta sekä laiksi eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä huhtikuuta 2006 lähettäessään lakialoitteen laiksi kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta sekä laiksi eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta (LA 28/2006 vp — Timo Kalli /kesk ym.) valmistelevalle käsittelyksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että suuren valiokunnan on annettava lausunto 12.5.2006 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- EU-asioiden valtiosihteeri Antti Peltomäki, valtioneuvoston kanslia

- suunnittelu- ja tutkimuspäällikkö Eija Linnell, ulkoasiainministeriö
- johtaja Markku Kivinen, Aleksanteri-instituutti, Helsingin yliopisto
- johtaja Pia Letto-Vanamo, Kansainvälisen talousoikeuden instituutti, Helsingin yliopisto
- professori Esko Antola, Turun yliopisto
- pääjohtaja Raimo Väyrynen, Suomen Akatemia
- johtaja Tapio Vaahtoranta, Ulkopoliittinen instituutti
- puheenjohtaja Mikko Viitasalo, Ulkopoliittikan tutkimuksen säätiö.

Helsingin yliopiston kansleri Kari Raivio on saatu kirjallinen lausunto.

LAKIALOITE

Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi laki kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta. Se toimisi eduskunnan yhteydessä riippumattomana tutkimus-

laitoksena, joka harjoittaisi kansainvälisiin poliittisiin tai taloudellisiin suhteisiin ja Euroopan unionin asioihin kohdistuvaa tutkimusta sekä tekisi niistä ajankohtaisia selvityksiä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Suuri valiokunta esitti maaliskuussa 2005, että eduskunnan 100-vuotisjuhlapäätöksenä perustettaisiin Suomeen Euroopan unionin tutkimukseen perehtyvä instituutti. Aloite on ollut omalta osaltaan viemässä eteenpäin nyt käsittelyssä olevaa lakialoitetta kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta. Lakialoite vastaa hyvin valiokunnan esittämää näkemystä siitä, että Suomesta puuttuu akateemisten tutkimuslaitosten (yliopistot ja muut) ja poliittisen päätöksenteon ja hallinnon välimaastoon sijoittuva ajankohtaisen EU-tiedon analysointiin ja välittämiseen keskittyvä poikkiteollinen yksikkö. Tällaiselle "EU-think tankille" voitaisiin Suomessa välittömästi osoittaa montakin tehtävää, joita nyt hoidetaan osittain ministeriöissä ja osittain yliopistoissa, mutta joiden perusteellinen hoitaminen selvästi edellyttäisi uudenlaista toimijaa. Tällaisia tehtäviä olisivat muun muassa pienimuotoisten selvitysten tekeminen nopealla aikataululla unionin asialistalla olevista ajankohtaisista kysymyksistä niin päätöksenteon kuin laajemman yhteiskunnallisen keskustelun tarpeisiin (media ja kansalais-tiedottaminen) sekä asiantuntijaseminaarien järjestäminen ja suomalaisen EU-keskustelun edistäminen tätä kautta.

Eduskunnan 100-vuotisjuhlatuomiovaliokunta päätti loppukevästä 2005, että eduskunnan juhlapäätöksellä perustetaan tutkimuslaitos, joka käsittelee EU-asioiden lisäksi myös kansainvälisiä suhteita. Hankkeen valmistelun aikana päädyttiin ratkaisuun, jossa Ulkopoliittinen instituutti liitettäisiin osaksi uutta tutkimuslaitosta. Suuri valiokunta pitää saavutettua kokonaisratkaisua hyväksyttävänä ja kannattaa uuden tutkimuslaitoksen perustamista.

Tutkimuslaitos toimisi eduskunnan yhteydessä mutta riippumattomana. Suuri valiokunta korostaa, että tutkimuslaitoksen tulee olla kaikin tavoin — myös eduskunnasta — riippumaton

tiedon tuottaja ja levittäjä. Tutkimuslaitoksen perustaminen kansanedustuslaitoksen yhteyteen on poikkeuksellista. Tutkimuslaitoksen kansainvälisen uskottavuuden ja toiminnan kannalta on erittäin tärkeää, että riippumattomuudesta huolehditaan kaikissa yhteyksissä, tämä tarkoittaa niin hallintoelinten jäseniä, tutkimuslaitoksen johtajaa ja henkilökuntaa nimitettäessä, tutkimusohjelmista päätettäessä kuin varsinaista tutkimustyötä tehtäessäkin.

Tutkimuslaitoksen toimiala

Lakialoitteessa määritellään tutkimuslaitoksen toimialaksi laajasti kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin kysymykset eri tieteenaloilta. Suuri valiokunta painottaa, että lakialoitteen mukaan tutkimuslaitoksen toimiala jakaantuu kahteen lohkoon, kansainvälisiin suhteisiin ja Euroopan unionin asioihin, ja näiden sektorien tulee olla painoarvoltaan yhdenvertaisia. Se, että valmisteluprosessin aikana päädyttiin ratkaisuun, jossa tutkimuslaitokseen yhdistetään Ulkopoliittinen instituutti ja sen nimeksi tulee Ulkopoliittinen instituutti, ei tarkoita, että tutkimuslaitoksen toimiala vastaisi nykyisen Ulkopoliittian instituutin toimialaa, eikä se saa merkitä sitä, että tutkimus- ja selvitystyö painottuisi ulkopoliittian sektorille. Suuri valiokunta korostaa, että juhlapäätöksellä perustettavan tutkimuslaitoksen tarkoituksena on tuottaa eri tieteenalojen tutkimuksia ja selvityksiä Euroopan unionin toiminnan kaikilta toimialoilta sekä yleisiin kansainvälisiin suhteisiin liittyvistä kysymyksistä kulloistenkin tarpeiden mukaisesti.

Hallinnolliset kysymykset

Lakialoitteessa esitetään tutkimuslaitokselle kolmiportaista hallintomallia. Vastaavanlaisiin tutkimuslaitoksiin verrattuna suuri valiokunta pitää hallintomallia raskaana. Asiantuntijakuulemisessa esitettiin vaihtoehtoisesti neuvottelukunnan tai tieteellisen neuvoston poistamista, kuitenkin siten, että tiedemaailman riittävä,

osaava ja kansainvälinen edustus taataan hallintoelimityksissä. Valiokunta pyytää edellä mainitun seikan ohella ulkoasiainvaliokuntaa kiinnittämään huomiota tutkimuslaitoksen johtajan poikkeuksellisen laajoihin valtuuksiin henkilökuntaa nimitettäessä ja erotettaessa.

Suuri valiokunta korostaa myös, että tutkimuslaitoksen henkilökuntaa ja hallintoelinten jäseniä nimitettäessä tulee huomioida laitoksen laaja toimiala kansainvälisistä suhteista Euroopan unionin kaikkeen toimintaan siten, että valittavien henkilöiden osaaminen kattaa kaikki toiminnan osa-alueet. Tämä tarkoittaa alkuvai-

heessa sitä, että tutkimuslaitoksen henkilökuntaa rekrytoitaessa painotetaan Euroopan unioniin liittyvää tutkimusta, ja erityisesti muuta kuin ulkosuhdetutkimusta, Ulkopoliittisen instituutin henkilökunnan siirtyessä suoraan uuden tutkimuslaitoksen palvelukseen.

Lausunto

Lausuntonaan suuri valiokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jari Vilén /kok
vpj. Antti Kaikkonen /kesk
jäs. Eero Akaan-Penttilä /kok
Mikko Elo /sd
Merikukka Forsius /vihr
Pertti Hemmilä /kok
Toimi Kankaanniemi /kd
Mari Kiviniemi /kesk
Johannes Koskinen /sd
Markku Laukkanen /kesk
Juha Rehula /kesk (osittain)
Kimmo Sasi /kok
Jouko Skinnari /sd

Astrid Thors /r (osittain)
Kimmo Tiilikainen /kesk
Kari Uotila /vas
Jan Vapaavuori /kok
Matti Väistö /kesk
vjäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Marjaana Koskinen /sd
Minna Lintonen /sd
Tuija Nurmi /kok (osittain)
Tapani Tölli /kesk
Jutta Urpilainen /sd
Harry Wallin /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä.